

Η μετενέργεια του τεκμηρίου αθωότητας- σχόλιο στις υπ' αριθμόν 47/2023 και 523/2024 αποφάσεις του ΑΠ (ποινικό τμήμα)*

Σοφία Συρογιάννη

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικού Δικαίου ΕΚΠΑ

πηγή εικόνας: <https://reason.com>

* Ο παρών σχολιασμός γίνεται κατόπιν της μελέτης με αφορμή τη συγγραφή ης διπλωματικής εργασίας με θέμα «*Η μετενέργεια του αθωότητας*», η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών «Ποινικό Δίκαιο και Ποινική Δικονομία» του ΕΚΠΑ. Το κείμενο της εργασίας βρίσκεται στην Πέργαμο, <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/el/browse/3377819>, ελεύθερα προσβάσιμο σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Συχνά, αντί του όρου «μετενέργεια» παρατηρείται η χρήση του όρου «τριτενέργεια» προκειμένου να αποδοθεί η έκταση της ενέργειας του τεκμηρίου αθωότητας και σε επόμενες μη ποινικές διαδικασίες. Τούτο, όμως, μάλλον δεν είναι ακριβές. Η τριτενέργεια αφορά δέσμευση ιδιωτών από το σχετικό δικαίωμα – εν προκειμένω, η ενέργεια του τεκμηρίου αθωότητας, όπως εξετάζεται, αφορά τα κρατικά, δικαστικά όργανα. Πρόκειται, δηλαδή, για μια κατάσταση που μετενεργεί, μεταλλάσσεται από δικονομική εγγύηση σε δικαίωμα, προκειμένου να διατηρηθεί η ήδη κεκτημένη αθώωση. Γι' αυτό, ίσως, ο όρος «μετενέργεια» είναι ο πλέον πρόσφορος για την απόδοση του νοήματος. Για τη χρήση του όρου, βλ. Πανταζοπουλος, Σχέσεις ποινικής και πολιτικής δίκης ιδίως το τεκμήριο αθωότητας και η πολιτική δίκη, ΕΛΛΔνη 2019, 1294επ.· Α. Οικονόμου Εμβέλεια του τεκμηρίου αθωότητας μετά την αθώωση του κατηγορουμένου ιδίως στο πλαίσιο διαφορετικών δικαιοδοσιών, ΠΧ 2023· 241, Ε. Κουλουμπίνη, Το τεκμήριο αθωότητας και η αρχή του ne bis in idem στην δημοσιονομική δίκη, ΘΠΔΔ, 3-4/2020, σ. 222 επ.· Ατιολογική έκθεση του νόμου 4569/2019, κεφάλαιο β' αρ. 5 εδ. τελευταίο· Μοροζίνης Ι., Σύνταγμα, ερμηνεία κατ' άρθρο, άρθρο 96, ηλεκτρονική έκδοση 2023, www.symtagmawatch.gr, σ. 74· Καρέλος Λ., Η επίδραση της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην ελληνική νομολογία, ΝοΒ 2009, σ. 1935.

I. Εισαγωγή

1. Με την υπ' αριθμόν **47/2023 απόφαση του Ζ'** Ποινικού Τμήματος,¹ το Ακυρωτικό κλήθηκε να αποφανθεί περί του ζητήματος της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας λόγω μη συνυπολογισμού προηγούμενης απαλλακτικής κρίσης για τον κατηγορούμενο, η οποία αφορούσε σε συναφή πραγματικά περιστατικά με την εξεταζόμενη υπόθεση. Ειδικότερα, με την αιτίαση της απόλυτης ακυρότητας κατ' άρθρο 171 παρ. 1 στοιχ. δ' σε συνδυασμό με το άρθρο 71 ΚΠΔ και 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, αλλά και της έλλειψης αιτιολογίας, ο αναιρεσείων παραπονέθηκε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση έσφαλλε, καθώς «(...) η παύση της ποινικής του δίωξης λόγω παραγραφής ισοδυναμούσε με αθώωσή του για την πράξη της υπεξαίρεσης και ως εκ τούτου δέσμευε το εφετείο το οποίο όφειλε να τον αθώώσει για τις ενταύθα αποδιδόμενες πράξεις της ψευδούς καταμήνυσης και της συκοφαντικής δυσφήμισης(...)». Παραπονέθηκε, δηλαδή, ότι το εφετείο, μη λαμβάνοντας υπόψη την προηγούμενη αμετάκλητη αθώωσή του για συναφή πραγματικά περιστατικά παραβίασε, μέσω του διατακτικού της προσβαλλόμενης αποφάσεως, το τεκμήριο αθωότητάς του.

2. Περαιτέρω, με την υπ' αριθμόν **523/2024 απόφαση του Ε'** Ποινικού Τμήματος,² το Ακυρωτικό αντιμετώπισε το ζήτημα της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας μέσω λεκτικών αναφορών στο σκεπτικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως, οι οποίες ήταν αντίθετες με την προηγούμενη αθώωση του κατηγορουμένου λόγω παραγραφής για συναφή περίπτωση. Συγκεκριμένα, με τον έβδομο λόγο αναίρεσής του, κατά το δεύτερο μέρος αυτού, ο κατηγορούμενος, υπό τον μανδύα της απόλυτης ακυρότητας κατά το άρθρο 510 στοιχ. α' σε συνδυασμό με το αρ. 171 παρ. 1 στοιχ. δ' και το αρ. 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, παραπονέθηκε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση παραβίασε το τεκμήριο αθωότητάς του διότι «(...) το Δικαστήριο στήριξε την κρίση του περί ενοχής του σε προηγούμενη πράξη, για την οποία κατηγορήθηκε μεν, ήτοι της ηθικής αυτουργίας σε πλαστογραφία επτά επιστολών, για την οποία όμως με την υπ' αριθμόν 30/2020 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου .....έπαυσε η ποινική του δίωξη λόγω παραγραφής(...)». Ότι, δηλαδή, η διηγηματική αναφορά στην προηγούμενη αθώωση του και η συγκεκριμένη αναφορά σελίδων στο κείμενο της προσβαλλόμενης είναι αντίθετες με την αθώωσή του και μαρτυρούν δυσπιστία και προκατάληψη του δικαστηρίου ως προς την παρούσα κρίση του.

3. Οι σχολιαζόμενες αποφάσεις παρουσιάζουν ενδιαφέρον δεδομένου ότι τίθεται ενώπιον του ποινικού δικαστηρίου το ζήτημα της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας μέσω δικαστικής κρίσεως, μολονότι έχει προηγηθεί αθώωση λόγω παραγραφής για συναφή περίπτωση. Το σκεπτικό των αποφάσεων οδηγεί στη διαπίστωση ότι το Ακυρωτικό φαίνεται σταδιακά να επη-

---

1. Διαθέσιμη σε www.areiospagos.gr

2. Διαθέσιμη σε www.areiospagos.gr

ρεάζεται από τα νομολογιακά πορίσματα του ΕΔΔΑ και να αναγνωρίζει τον σχετικό προβληματισμό ως προς τη διαφύλαξη της αθώωσης. Υπάρχει, ωστόσο, περιθώριο για συνεπέστερη ενσωμάτωση της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και υιοθέτησης μιας ενιαίας θέσης σχετικά με το ζήτημα της επίδρασης μιας απαλλακτικής κρίσης ποινικού δικαστηρίου σε επόμενες της αθώωσης συναφείς διαδικασίες.

II. Η μετενέργεια του τεκμηρίου αθωότητας μέσα από τη νομολογία του ΕΔΔΑ (εφαρμογή του αρ. 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ) - Προβληματισμοί στο πλαίσιο του ελληνικού ΠΚ και ΚΠΔ

1. Το τεκμήριο αθωότητας, όπως ερμηνεύεται μέσα από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, πέρα από διαδικαστική εγγύηση στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, διαθέτει και μια δεύτερη πτυχή, η οποία συνδέεται με τη φήμη και την υπόληψη του κατηγορουμένου ως τμήμα της προσωπικότητάς του.³ Κατά την δεύτερη αυτή όψη, δηλαδή, το τεκμήριο αθωότητας έχει ως σκοπό να προστατεύσει τα άτομα που αθώθηκαν ή έπαυσε η σε βάρος τους ποινική δίωξη από το να αντιμετωπίζονται ως ένοχα από επόμενο δικαστήριο (ή δημόσια αρχή) διότι μόνο μέσα από αυτή την επέκταση η προστασία του άρθρου 6.2. δεν είναι θεωρητική και φαινομενική⁴. Έτσι λοιπόν, το τεκμήριο αθωότητας εφαρμόζεται ακόμα και σε μεταγενέστερες της ποινικής δίκης διαδικασίες, ποινικές ή μη, που εμφανίζουν κάποιον σύνδεσμο με την προηγούμενη αθώωση.

2. Το μεταγενέστερο δικαστήριο ή αρχή θα πρέπει να συμπεριφέρεται με τρόπο που να δείχνει ότι έχει αποβάλει τον σκεπτικισμό του για την αθωότητα του διαδίκου. Και τούτο διότι η ήδη κεκτημένη αθώωση αποτελεί πλέον αυτοτελές στοιχείο της προσωπικότητας του αθωωθέντος, το οποίο τον ακολουθεί και πρέπει να γίνεται σεβαστό σε κάθε μεταγενέστερη διαδικασία που σχετίζεται με περιστατικά που την αφορούν. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι η μεταγενέστερη κρίση θα πρέπει κατ' αποτέλεσμα να συντάσσεται με το περιεχόμενο της αθωωτικής απόφασης. Προς τούτο, το ΕΔΔΑ εντοπίζει το ενδεχόμενο ο κίνδυνος παραβίασης να αφορά όχι απλά στο διατακτικό, αλλά και στο σκεπτικό της αθωωτικής απόφασης, και συνιστά στο επόμενο δικαστήριο που επιλαμβάνεται της συναφούς υπόθεσης να είναι προσεκτικό ως προς τη γλώσσα και τη φρασεολογία που χρησιμοποιεί.⁵

3. Οράτε σχετικά, Γ. Τριανταφύλλου, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ποινικό Δίκαιο*, σ. 470· Α. Μαγρίππη, *Περιορισμοί στην προστασία του αρ. 6 ΕΣΔΑ στις ποινικές υποθέσεις*, σ. 13 επ.

4. Οράτε ενδεικτικώς, απόφαση μείζονος συνθέσεως του ΕΔΔΑ, Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Αρ. προσφ. 25424/09, 21/07/2015, αλλά και European Court of Human Rights, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights – Right to a fair trial, 2022

5. Επί του ζητήματος, ορ. και Α. Οικονόμου, *Εμβέλεια του τεκμηρίου αθωότητας μετά την αθώωση του κατηγορουμένου ιδίως στο πλαίσιο διαφορετικών δικαιοδοσιών*, Ποινικά Χρονικά 2023, σ. 241

3. Ειδικότερα, το επόμενο αστικό, διοικητικό ή ποινικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται της συναφούς υποθέσεως δεν θα πρέπει να θέτει εν αμφιβόλω την προηγούμενη αθώωση μέσα από το σκεπτικό και τις παραδοχές του. Το ΕΔΔΑ δεν εξετάζει απομονωμένες τις γλωσσικές εκφράσεις, αλλά προσεγγίζει ολιστικά τη διαδικασία. Η κάθε έκφραση, δηλαδή, εξετάζεται σφαιρικά στο πλαίσιο της μεταγενέστερης απόφασης, ιδωμένη στο ευρύτερο γλωσσικό περιβάλλον όπου είναι ενταγμένη και των συνολικών νοημάτων που απορρέουν από αυτή.⁶ Για τον λόγο αυτόν, οι ατυχείς διατυπώσεις δύνανται να συγχωρούνται, εφόσον, κατόπιν ορθής εκτίμησης της υπόθεσης, των χαρακτηριστικών της και του εσωτερικού δικαίου, δεν ερμηνεύονται ως δήλωση ενοχής. Και τούτο διότι το δικαστήριο αποβλέπει στο αληθινό τους νόημα και στις περιστάσεις υπό τις οποίες διατυπώθηκαν.⁷ Τέλος, κρίνεται από το Δικαστήριο θεμιτή η χρήση τεχνικών και νομικών όρων που δεν έχουν αμιγώς ποινικό περιεχόμενο και μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σε άλλους κλάδους του δικαίου, όπως επίσης η αξιολόγηση από το μεταγενέστερο δικαστήριο πρόσθετων στοιχείων πλην των αμιγώς ποινικών.⁸

A. Η έννοια του «συνδέσμου»

4. Αναφορικά με την έννοια του «συνδέσμου» που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στην ποινική δίκη από την οποία προέκυψε η αθώωση και τη μεταγενέστερη πολιτική, διοικητική ή ποινική διαδικασία, επισημαίνονται τα ακόλουθα. Το ΕΔΔΑ θεωρεί τον σύνδεσμο αυτό κριτήριο για την ενεργοποίηση του τεκμηρίου αθωότητας στη μεταγενέστερη δίκη, και τον αναζητά είτε η μεταγενέστερη διαδικασία είναι ποινική η ίδια είτε όχι. Η σχέση, δηλαδή, μεταξύ των δύο διαδικασιών θεμελιώνεται στην ύπαρξη ενός στενού συνδέσμου μεταξύ τους, έτσι ώστε η αρχική ποινική κατηγορία να αποτελεί σημείο αναφοράς για την υπαγωγή στο άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ.

5. Ο σύνδεσμος αυτός εξετάζεται ad hoc και αναγνωρίζεται στην περίπτωση που στη μεταγενέστερη ποινική ή μη διαδικασία επανεξετάζεται το ζήτημα της ενοχής του κατηγορουμένου για την προηγούμενη αξιόποινη συμπεριφορά του και ως εκ τούτου υπάρχει ταύτιση των πραγματικών περιστατικών.⁹ Το δικαστήριο, στην πρόιμη νομολογία του, απαιτούσε να είναι η μεταγενέστερη διαδικασία «συνέχεια και παρακολούθημα» της προηγούμενης. Τα τελευταία χρόνια, φαίνεται να διευρύνει ακόμα περισσότερο το εύρος εφαρμογής του τεκμηρίου αθωότητας, καθώς αναζητά απλά μια ξεκάθαρη σύνδεση με την προηγούμενη ποινική δίκη.

---

6. Έτσι και απόφαση Fleischner κατά Γερμανίας, 61985/12, 03/10/2019

7. Έτσι και αποφάσεις Παπαγεωργίου κατά Ελλάδας, 44101/13, 10/12/2020, και Marinoni κατά Ιταλίας, 27801/12, 18/11/2021

8. Ορ. Παπαγεωργίου κατά Ελλάδος, ό. π.

9. Οράτε και Γ. Τριανταφύλλου ό. π. και Π. Βογιατζής, σε Λ-Α. Σιτσιλιάνο, *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ερμηνεία κατ' άρθρο*, σ. 302 επ.

6. Ειδικότερα, από την περιπτωσιολογία του δικαστηρίου συνοψίζονται ενδεικτικά οι εξής περιπτώσεις αναγνώρισης συνδέσμου μεταξύ δύο διαδικασιών: όταν το δικαστήριο υποχρεούται α) να προβεί σε ανάλυση της αθωωτικής απόφασης, β) να εξετάσει ή να αξιολογήσει τα αποδεικτικά στοιχεία της ποινικής δίκης,¹⁰ γ) να ασχοληθεί με τη συμμετοχή του διαδίκου σε γεγονότα που αφορούν τις κριθείσες πράξεις,¹¹ και δ) να σχολιάσει τις βασικές ενδείξεις πιθανής ενοχής.¹² Οι παραδοχές, δηλαδή, της μεταγενέστερη απόφασης θα πρέπει να είναι αναγκαίες συνέπειες ή άμεση συνέχεια του συμπεράσματος της ποινικής δίκης. Μάλιστα, σημειώνεται ότι ο σύνδεσμος αυτός μπορεί να είναι και έμμεσος, παραδοχή η οποία διευρύνει περαιτέρω το εφαρμοστικό πεδίο του 6.2 ΕΣΔΑ.

7. Υπό τα ανωτέρω δεδομένα, κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστούν τα ακόλουθα στο πλαίσιο του ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Ο σύνδεσμος που αξιώνει το ΕΔΔΑ προκειμένου να μετενεργήσει το τεκμήριο αθωότητας δεν συμπίπτει με την «ταυτότητα των πραγματικών περιστατικών» (*idem factum*), η οποία είναι προϋπόθεση για την ενεργοποίηση του δεδικασμένου κατά το άρθρο 57 ΚΠΔ. Και τούτο διότι, πέρα από τις λοιπές διαφορές τους,¹³ οι δύο αρχές δεν απαιτούν τον έλεγχο των ίδιων προϋποθέσεων προκειμένου να ενεργοποιηθούν. Για την παραβίαση του δεδικασμένου, ο έλεγχος αφορά τη συνδρομή των όρων του *factum* και άρα αποκτά έναν πιο στενό μεν, αλλά αντικειμενικό χαρακτήρα, ενώ για την παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας ο έλεγχος γίνεται άκρως περιπτωσιολογικά, δεδομένου και του τρόπου της παράβασης, η οποία επέρχεται μέσα από τις παραδοχές της απόφασης. Ο δε σύνδεσμος που αξιώνει το ΕΔΔΑ για την ενεργοποίηση του τεκμηρίου αθωότητας δεν είναι τόσο ισχυρός όσο το *idem factum*, καθόσον απαιτεί η επόμενη δίκη να είναι παρακολούθημα ή αναγκαία συνέπεια της προηγηθείσας αθώωσης, να συσχετίζεται με ξεκάθαρο και ισχυρό μεν σύνδεσμο με την προηγούμενη, αλλά όχι σε σημείο τέτοιο που να φτάνει τις απαιτήσεις του *factum*.

8. Ως εκ τούτου, εάν στην εκάστοτε υπό κρίση περίπτωση κριθεί ότι υπάρχει παραβίαση δεδικασμένου αθωωτικής απόφασης, τότε, λόγω της ευρύτερης προστασίας που αυτό παρέχει, παρέλκει ως αλυσιτελής η έρευνα για την παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας.¹⁴ Ωστόσο, το

10. Απόφαση Αγαρον κατά Ρωσίας, 52464/15, 6/10/2020

11. Fleischner κατά Γερμανίας, ό. π.

12. Διαμαντόπουλος κατά Ελλάδος, 68144/13, 08/03/2022, και Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου, ό. π.

13. Ορ. αναλυτικά για τη διάκριση δεδικασμένου και τεκμηρίου αθωότητας, Ι. Ηρειώτης, σε Τόμος στη μνήμη του Καθηγητή Ποινικού Δικαίου Στέφανου Παύλου –Το φιλελεύθερο ποινικό δίκαιο, σ. 283 επ. όπου επισημαίνονται, επιπλέον, οι εξής διαφορές: α) η φύση των δύο θεσμών, δεδομένου ότι με το δεδικασμένο επιτυγχάνεται ασφάλεια δικαίου ενώ με το τεκμήριο αθωότητας η προστασία της προσωπικότητας, και β) το πεδίο εφαρμογής τους, καθόσον το δεδικασμένο διεκδικεί εφαρμογή μόνο σε ποινικές διαδικασίες, κάτι που δεν συμβαίνει με το τεκμήριο αθωότητας.

14. Ορ. και το σκεπτικό των αποφάσεων Καπετάνιος και λοιποί κατά Ελλάδος 3453/12, 42941/12 και 9028/13, 30/04/2015, και Σισμανίδης και Σιταρίδης κατά Ελλάδος, αρ. προσφυγής 66602/09, 71879/12, 09/06/2016, όπου αποσαφηνίζεται ότι η παραβίαση της μιας αρχής δεν συνεπάγεται αυτόματα την παραγνώριση της άλλης, ωστόσο η ταυτόχρονη παραβίαση και των δύο εγγυήσεων είναι δυνατή για διαφορετικούς λόγους.

γεγονός ότι ο σύνδεσμος ανάμεσα στις δύο διαδικασίες δεν πληροί τους όρους του factum, και άρα δεν τίθεται θέμα παραβίασης του δεδικασμένου, δεν συνεπάγεται αυτόματα τη μη εφαρμογή του τεκμηρίου αθωότητας. Και τούτο διότι η προστασία που παρέχεται από το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ αποβαίνει χρήσιμη στις περιπτώσεις στις οποίες ενδέχεται να υπάρχει πιο χαλαρός σύνδεσμος, υπό την έννοια της απλής παρακολουθηματικής σχέσης ανάμεσα στις δύο διαδικασίες, και επομένως να πρέπει να κριθεί αν και κατά πόσο το τεκμήριο αθωότητας έγινε σεβαστό.

9. Ως προς το εάν πληρείται ο σύνδεσμος που αξιώνει το ΕΔΔΑ στις περιπτώσεις της συνάφειας κατά το άρθρο 128 ΚΠΔ, επισημαίνονται τα ακόλουθα. Το άρθρο περιλαμβάνει τις περιοριστικά απαριθμούμενες περιπτώσεις των εγκλημάτων που τελούνται α) από το ίδιο πρόσωπο, β) από τη δράση πολλών που δεν είναι συναίτιοι στον ίδιο τόπο και χρόνο, γ) από πολλούς εναντίον αλλήλων, δ) με σκοπό να διευκολύνουν ή να κάνουν πιο εύστοχη την εκτέλεση ή να συγκαλύψουν ένα από αυτά. Δεδομένου λοιπόν του ενιαίου βιοτικού συμβάντος που ενυπάρχει στις ανωτέρω περιπτώσεις, η ενεργοποίηση του τεκμηρίου αθωότητας εμπλεκόμενου προσώπου σε συναφή περίπτωση θα μπορούσε να είναι δυνατή. Ομοίως και στις περιπτώσεις τις υποχρεωτικής αναστολής της εκδίκασης υποθέσεων κατά το άρθρο 59 ΚΠΔ, δεδομένου ότι τα περιστατικά της μιας δίκης αξιολογούνται και επηρεάζουν και τη μεταγενέστερη ποινική διαδικασία.

Β. Η έννοια της «απαλλαγής»-κατηγορίες αθωωτικών αποφάσεων

10. Αναφορικά με την έννοια της **απαλλαγής** ως απαραίτητης προϋπόθεσης για την ενεργοποίηση της δεύτερης πτυχής του τεκμηρίου αθωότητας σε μεταγενέστερη συναφή διαδικασία, επισημαίνονται τα ακόλουθα. Κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, αθωωτική είναι κάθε απόφαση ή βούλευμα που δεν επιβάλλει ποινή, ανεξαρτήτως του λόγου για τον οποίο οδηγείται το δικαστήριο στο συμπέρασμα αυτό. Έτσι, στην έννοια της αθωότητας περιλαμβάνεται κάθε περίπτωση αποδεδειγμένης αθωότητας, μη αποδεδειγμένης ενοχής,¹⁵ αθωότητας λόγω έλλειψης ουσιαστικών προϋποθέσεων για την επιβολή ποινής,¹⁶ αθωότητας λόγω έλλειψης δικονομικών προϋποθέσεων (αναστολή της ποινικής διαδικασίας ή παύση της ποινικής δίωξης¹⁷) ή, τέλος, λόγω συνδρομής πραγματικών ή νομικών λόγων.¹⁸

15. Απόφαση Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος, αρ. προσφ. 35522/04 σκέψεις 29 επ., όπου έγινε δεκτό ότι δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στην αθώωση που επήλθε λόγω έλλειψης αποδείξεων και αυτήν που επήλθε λόγω αμφιβολιών.

16. Fleischner κατά Γερμανίας, ό. π., από την οποία συνάγεται ότι ως αθωωτική θεωρείται η απόφαση που διακόπτει την ποινική διαδικασία εξαιτίας συνδρομής λόγου ακαταλόγιστου του κατηγορουμένου

17. Απόφαση Παραπονιάρης κατά Ελλάδος (42132/06, 25/09/2008), όπου έγινε δεκτό ότι η παύση της ποινικής δίωξης λόγω παραγραφής ισοδυναμεί με αθώωση· Erkol κατά Τουρκίας (50172/06, 19/04/2011), όπου έγινε δεκτό ότι η απόφαση με την οποία γίνεται αναστολή της ποινικής διαδικασίας είναι αθωωτική· Agarov κατά Ρωσίας και Farzaliyev κατά Αζερμπαϊτζάν, με αντίστοιχες παραδοχές περί αθωωτικής της απόφασης που παύει ποινική δίωξη λόγω παραγραφής

18. Α. Οικονόμου, *Εμβέλεια του τεκμηρίου αθωότητας μετά την αθώωση του κατηγορουμένου ιδίως στο πλαίσιο διαφορετικών διαδικασιών*, ΠΧ 2023, 241, η οποία με συγκεκριμένες παραπομπές συστηματοποιεί την έννοια της αθωότητας στους ακόλουθους άξονες: α) δήλωση περί πραγματικότητας, δηλαδή μη πλήρωσης των προϋποθέσεων του ουσιαστικού δικαίου, β)

11. Στο πλαίσιο του ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, από τον συνδυασμό των άρθρων 311, 368, 486 προκύπτει ότι υπάρχει διαχωρισμός ανάμεσα στην αθώωση που επέρχεται λόγω τέλεσης ή μη της πράξης και τους λοιπούς λόγους που κωλύουν την επιβολή ποινής. Αθωωτική, δηλαδή, θεωρείται η απόφαση η οποία αποφαίνεται την αθώωση του κατηγορουμένου όταν η πράξη δεν στοιχειοθετείται κατά τα αντικειμενικά και υποκειμενικά της στοιχεία.¹⁹ Ως αθωωτικές, επίσης, λογίζονται οι αποφάσεις με τις οποίες επιβάλλεται δικαστική άφεση ποινής ή απαλλαγή λόγω έμπρακτης μετάνοιας. Μάλιστα, όλες οι ανωτέρω αποφάσεις προσβάλλονται με έφεση ως αθωωτικές από τον κατηγορούμενο και τον εισαγγελέα.

16. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τις «απαλλακτικές» αποφάσεις, αυτές δηλαδή που παύουν οριστικά ή κηρύσσουν απαράδεκτη την ποινική δίωξη, οι οποίες διαχωρίζονται ως προς τη δικονομική τους μεταχείριση. Σημειώνεται ότι στις απαλλακτικές αυτές αποφάσεις περιλαμβάνεται και η κατ' άρθρο 344 ΠΚ απόφαση περί οριστικής παύσης της ποινικής δίωξης για τα εγκλήματα του βιασμού και της κατάχρησης σε ασέλγεια, η οποία εκδίδεται κατόπιν της υποβολής σχετικής δήλωσης του παθόντος.²⁰

17. Επομένως, η προσέγγιση που υιοθετεί το ΕΔΔΑ ως προς την έννοια της αθωωτικής απόφασης είναι πιο ευρεία και σε κάθε περίπτωση προς όφελος του διαδίκου, καθόσον καταλαμβάνει πλείονες περιπτώσεις στις οποίες ενεργοποιείται η προστασία που παρέχει το τεκμήριο αθωότητας.

III. Η μετενέργεια του τεκμηρίου αθωότητας στην ελληνική νομολογία

A. Πολιτική δικαιοδοσία

1. Σε επίπεδο πολιτικής δικαιοδοσίας, τη διχογνωμία για το εάν επιδρά μια αθωωτική ποινική απόφαση στην επιδίκαση αποζημίωσης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του αστικού δικαίου, επέλυσε η υπ' αριθμόν 4/2020 απόφαση της πολιτικής ολομέλειας του ΑΠ. Η απόφαση έκανε δεκτό ότι ο σεβασμός του τεκμηρίου αθωότητας δεν αποκλείει τις αστικές διεκδικήσεις, ούτε συνεπάγεται δέσμευση του πολιτικού από το ποινικό δικαστήριο. Αυτό που επιτάσσει είναι να

αντίθετο της καταδίκης ως προϋπόθεσης της ποινής, δηλαδή απουσία των προϋποθέσεων για την επιβολή ποινής, γ) αποτέλεσμα της αποδεικτικής διαδικασίας ενώπιον δικαστηρίου. Για το ζήτημα της αθωωτικής απόφασης με βάση τα πορίσματα του ΕΔΔΑ, επίσης ο Χ. Σεβαστίδης, *Δέσμευση πολιτικού δικαστηρίου από αθωωτική ποινική απόφαση: εφαρμογή του τεκμηρίου αθωότητας ή υπέρβαση του γράμματος και του σκοπού του άρθρου 6.2. ΕΣΔΑ*;

19. Έτσι και Α. Ζαχαριάδης-Λ. Μαργαρίτης, *Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο του νόμου 4620/2019*, σ. 2460 επ.

20. Ο. π.

μην τίθεται εν αμφιβόλω η ορθότητα της αθωωτικής κρίσης και να μην αντλούνται από αυτήν επιχειρήματα για την ενοχή του διαδίκου.²¹

2. Η ανωτέρω απόφαση εναρμονίζεται πλήρως με τα νομολογιακά πορίσματα του ΕΔΔΑ, και έκτοτε ακολούθησαν πολλές αποφάσεις του Ακυρωτικού οι οποίες παρουσιάζουν συνεπή, κατά τα ανωτέρω, επιχειρηματολογία ως προς το ζήτημα.²² Επομένως, ο Άρειος Πάγος φαίνεται να αναγνωρίζει και να αποτυπώνει στις πολιτικές αποφάσεις του τις παραδοχές του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

B. Ποινική δικαιοδοσία

3. Σε επίπεδο ποινικής δικαιοδοσίας παρατηρούνται τα ακόλουθα.²³ Με την υπ' αριθμόν **653/2018 απόφαση του ΑΠ**²⁴ κρίθηκε «απορριπτέος ως αβάσιμος [...] και ο πέμπτος και τελευταίος λόγος της κρινόμενης αίτησης, με τον οποίο προβάλλεται η αιτίαση της απόλυτης ακυρότητας, λόγω παραβίασης του ανωτέρω άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ περί δίκαιης δίκης, καθόσον τα εκτιθέμενα για την θεμελίωσή του δεν συνιστούν προβλεπόμενο από τις διατάξεις του άρθρου 510 παρ.1 ΚΠΔ λόγο αναίρεσης και δη τον τοιούτο (λόγο) που θεσπίζεται με την με στοιχ. ΣΤ διάταξη της περί παραβίασης δεδουλευμένου. Ειδικότερα η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται κατά πιστή μεταφορά: “Δια της 3264/2014 απόφασεως του Α' Πενταμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών κηρύχθηκα αθώα για την ποινική δίωξη που μου είχε ασκηθεί με το άρθρο 232 Π.Κ. για το αδίκημα της παραβίασης της 3810/2008 απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών την 20.12.2009. Η απόφαση αυτή, η οποία αποτελεί αμετάκλητο αθωωτικό δεδουλευμένο ως προς τα πραγματικά περιστατικά που δέχθηκε και ως προς το διατακτικό της, την απόληξη δηλαδή αυτών στην αθώωση. Με την απόφαση αυτή η αναιρεσιβαλλόμενη

21. Σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής των ανωτέρω από τα πολιτικά δικαστήρια, οράτε Παναζόπουλο, *Παρατηρήσεις στη ΕΔΔΑ Παπαγεωργίου κατά Ελλάδος*, ΕλλΔνη 2/2021· Ε. Στασινόπουλο, *Σχόλιο στην υπ' αριθμόν 1188/2020 απόφαση του ΑΠ*, ΕλλΔνη 5/2021, σ. 1480-1486, και Χ. Πλατιά, *Παρατηρήσεις στην υπ' αριθμόν 1577/2022 απόφαση ΑΠ*, ΕλλΔνη, 3/2023, σ. 761-768.

22. Οράτε ενδεικτικώς: Την υπ' αριθμόν **1238/2021 απόφαση του ΑΠ** με την οποία αναιρέθηκε η εφετειακή κρίση λόγω παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας μέσω της φρασεολογίας στη διατύπωσή της. Την υπ' αριθμόν **1459/2022 απόφαση του ΑΠ** η οποία, κάνοντας δεκτό τον αναιρετικό λόγο του άρθρου 559 παρ. 1 ΚΠολΔ για την παράβαση κανόνα ουσιαστικού δικαίου, αναγνώρισε το σφάλμα του εφετείου να ευθυγραμμίσει την κρίση του με το ποινικό δικαστήριο και να απορρίψει την αγωγή, και τόνισε ότι ο σεβασμός του τεκμηρίου αθωότητας και η συνεκτίμηση της αθωωτικής απόφασης δεν σημαίνει αποδεικτική δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου. Αντίστοιχα, την υπ' αριθμόν **1577/2022 απόφαση του ΑΠ** με την οποία αναιρέθηκε η δευτεροβάθμια κρίση λόγω παραβίασης ουσιαστικής ποινικής διάταξης, ήτοι των διατάξεων που κατοχυρώνουν το τεκμήριο αθωότητας μέσω της φρασεολογίας και των διατυπώσεων της προσβαλλόμενης απόφασης. Τέλος, την υπ' αριθμόν **588/2022 απόφαση του ΑΠ** με την οποία το Ακυρωτικό έκανε δεκτή την παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας λόγω μη συνυπολογισμού αποδεικτικού μέσου, ήτοι της αθωωτικής ποινικής απόφασης.

23. Για το ζήτημα της εμβέλειας του τεκμηρίου αθωότητας σε επόμενες ποινικές διαδικασίες, ορ. σχετικά Ι. Ηρειώτης, ό. π.

24. Οράτε αναλυτικά σκέψη 7 της ανωτέρω αποφάσεως, διαθέσιμη στο www.areiospagos.gr.

απόφαση ευρίσκεται σε σχέση ταυτότητας ως προς την παραβιασθείσα δικαστική απόφαση. [...] Η αποδοχή συνεπώς από την αναιρεσιβαλλόμενη διαφορετικής αξιολόγησης τούτων των περιστατικών σε σχέση με την προρρηθείσα απόφαση, ήδη αναγνωστέα στην παρούσα δίκη, συνιστά παρέκκλιση από τα δεχθέντα υπ' αυτής και παραβιάζει το τεκμήριο αθωότητας". *Αφού η πράξη της παραβίασης του άρθρου 232 Α Π.Κ. για την οποία αθώθηκε η αναιρεσείουσα έλαβε χώρα σε διαφορετική ημερομηνολογία απ' αυτήν που έλαβε χώρα η ίδια αξιόποινη πράξη για την οποία καταδικάστηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση από την ως άνω αθωωτική απόφαση δεν υφίσταται, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στην προηγηθείσα σκέψη (αρ. 8), δεδικασμένο για την προκείμενη υπόθεση».*

4. Αντίστοιχα, με την υπ' αριθμόν 105/2019 απόφαση του ΑΠ κρίθηκε ότι: «Με τον πρώτο πρόσθετο λόγο αναιρέσεως από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Α ΚΠΔ για απόλυτη ακυρότητα λόγω, παραβίασεως του τεκμηρίου αθωότητας και της αρχής της δίκαιης δίκης (άρθρ. 171 στοιχ. δ ΚΠΔ), ο αναιρεσείων επικαλείται για τη βασιμότητα του λόγου αυτού πραγματικά περιστατικά τα οποία συνέβησαν σε άλλη δίκη, και συγκεκριμένα ότι κατά τη διεξαγωγή της πρωτόδικης ποινικής δίκης ενώπιον του Τριμελούς Εφετείου Αθηνών με κατηγορούμενο τον συγκατηγορούμενό του R. C., ο οποίος δικάστηκε χωριστά και αθώθηκε με την υπ' αριθμ. 2378/2015 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών, ο Εισαγγελέας της έδρας αναφέρθηκε στην ενοχή του ιδίου, με αποτέλεσμα να παραβιασθεί το τεκμήριο αθωότητας αυτού. Με το περιεχόμενο αυτό ο λόγος είναι απαράδεκτος, διότι η επικαλούμενη προσβολή των δικαιωμάτων του επισυνέβη σε άλλη δίκη και όχι στη δίκη κατά την οποία εκδόθηκε η προσβαλλομένη απόφαση».

5. Από το σκεπτικό των ανωτέρω αποφάσεων προκύπτει ότι το Ακυρωτικό παραβλέπει την εμβέλεια που αναπτύσσουν οι απαλλακτικές κρίσεις στις μεταγενέστερες ποινικές διαδικασίες και τα σχετικά νομολογιακά πορίσματα του ΕΔΔΑ, και προχωρεί, δίχως εκτεταμένη και πειστική αιτιολόγηση, στην απόρριψη των σχετικών αιτιάσεων των αναιρεσειόντων.

6. Σε αντίθεση προς τα ανωτέρω, ενδιαφέρουσα προσέγγιση ως προς την προστασία του τεκμηρίου αθωότητας υιοθετεί η υπ' αριθμόν 1505, 1574/2016 απόφαση του Εφετείου Πειραιά.²⁵ Εν προκειμένω, κλήθηκε να εξετάσει το αδίκημα της μη καταβολής χρεών προς το δημόσιο. Για το ίδιο βιοτικό συμβάν, όμως, υπήρχε προηγούμενη αθωωτική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, η οποία αφορούσε την πράξη της λαθρεμπορίας για τον ίδιο και λοιπούς συγκατηγορούμενους του. Για τις πράξεις αυτές, κατά την κρίση του δικαστηρίου, δεν υφίστατο δεδικασμένο

25. Διαθέσιμη σε Ποινικά Χρονικά 2017, σ. 438, με σχόλιο Δ. Βούλγαρη

διότι δεν υπήρχε το στοιχείο της ταυτότητας μεταξύ των δύο αυτών αδικημάτων.²⁶ Το δικαστήριο, λοιπόν, δέχθηκε ότι τυχόν κατάφαση της ποινικής ευθύνης του κατηγορουμένου για την πράξη αυτή θα ήταν αντίθετη προς τις διατάξεις που προστατεύουν το τεκμήριο αθωότητας, γιατί θα δημιουργούσε αμφιβολίες και υπόνοιες ως προς την αμετάκλητη αθώωση αυτού για την αξιόποινη πράξη της λαθρεμπορίας και θα την αποδυνάμωνε. Και τούτο διότι προηγούμενη αθώωση του κατηγορουμένου για τη λαθρεμπορία «αποδεικνύει άμεσα το σφάλμα επιβολής του πολλαπλού τέλους σε βάρος του κατηγορουμένου, με συνέπεια να είναι ανύπαρκτο το επίδικο χρέος και, συνακόλουθα, να μην πληρείται η αντικειμενική υπόσταση της αξιόποινης πράξης της μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο».

7. Η ως άνω απόφαση εναρμονίζεται με τις παραδοχές του ΕΔΔΑ αναφορικά με την εμβέλεια του τεκμηρίου αθωότητας, κάνοντας δεκτό ότι η αθώωση πρέπει να διαφυλάσσεται σε κάθε επόμενη δίκη, εν προκειμένω ποινική, η οποία παρουσιάζει συνάφεια με την προηγηθείσα αθώωση. Ως προς το στοιχείο του συνδέσμου, το δικαστήριο δέχεται ότι αυτός δεν ταυτίζεται με τα όρια του factum. Μολονότι, δηλαδή, τα περιστατικά δεν ταυτίζονταν κατά τρόπο τέτοιο ώστε να αποτελούν ίδιο γεγονός που θα οδηγήσει στην κατάφαση δεδικασμένου, το δικαστήριο προχώρησε σε περεταίρω έλεγχο της σύνδεσης αυτής που απαιτείται για να εφαρμοστεί το τεκμήριο αθωότητας. Διαφαίνεται, λοιπόν, η παραδοχή από το ποινικό δικαστήριο ενός πιο χαλαρού συνδέσμου ως προαπαιτούμενου για την ενεργοποίηση της μετενέργειας του τεκμηρίου αθωότητας.

IV. Επί των σχολιαζόμενων αποφάσεων

1. Οι κρινόμενες αποφάσεις παρουσιάζουν ενδιαφέρον, καθόσον φανερώνουν μια σταδιακή μεταστροφή της θέσης του Ακυρωτικού ως προς το ζήτημα της προσέγγισης της μετενέργειας του τεκμηρίου αθωότητας. Ειδικότερα, με προγενέστερη νομολογία του το Δικαστήριο προσέγγισε με επιφανειακό τρόπο το ζήτημα της επίδρασης της προηγούμενης απαλλακτικής κρίσης σε μεταγενέστερη ποινική διαδικασία. Δεν αναγνώριζε την εμβέλεια της προηγούμενης αθωωτικής απόφασης, δεν αναζητούσε τον σύνδεσμο μεταξύ των δύο διαδικασιών, ούτε εντόπιζε

26. Βλ. και την ακριβή διατύπωση της απόφασης: «Συνεπώς, σε περίπτωση έκδοσης αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης του ποινικού δικαστηρίου για την αξιόποινη (χρονικά πρότερη) πράξη της λαθρεμπορίας δεν υφίσταται δεδικασμένο, κατά την έννοια του άρ. 57 ΚΠΔ, για τη (δεύτερη χρονικά) πράξη της μη καταβολής χρεών, γιατί δεν υπάρχει ταυτότητα δικονομικής πράξης (ταυτότητα ενέργειας και αποτελέσματος), όπως η έννοια αυτής αναπτύχθηκε στην προηγούμενη νομική σκέψη (βλ. ad hoc ΑΠ 1487/2006 ΠοινΧρ 2007, 701 και Νόμος). Είναι, βέβαια, αληθές ότι η δεύτερη ως άνω πράξη (μη καταβολή χρέους) εντάσσεται στο ίδιο βιοτικό συμβάν, γιατί και αυτή ανάγεται στην (αρχική) πράξη της λαθρεμπορίας, πλην όμως δεν παράγεται δεδικασμένο από την αμετάκλητη αθώωση για την λαθρεμπορία, αφού δεν υπάρχει το στοιχείο της ταυτότητας της πράξης μεταξύ των δύο αυτών αδικημάτων, τα οποία τελούν σε αληθή πραγματική συρροή και διώκονται με βάση διαφορετικούς νόμους, που αποσκοπούν στην προστασία διαφορετικών εκφάνσεων του δημόσιου συμφέροντος».

τις φράσεις και τις λεκτικές διατυπώσεις εκείνες που είναι ικανές να προσβάλουν το τεκμήριο αθωότητας του διαδίκου. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να μην παραθέτει και επαρκή αιτιολογία ως προς την απόρριψη των προβαλλόμενων αναιρετικών λόγων.

2. Οι εδώ σχολιαζόμενες αποφάσεις φαίνεται να διαφοροποιούνται. Ειδικότερα, με την υπ' αριθμόν 47/2023 απόφαση, το Ακυρωτικό απέρριψε τον σχετικό αναιρετικό λόγο διαλαμβάνοντας τα ακόλουθα: «... συνάφεια της παρούσας δίκης υφίσταται προς την απορριπτική (της έγκλησης του αναιρεσείοντος) 946/2016 διάταξη του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης, που επικυρώθηκε με την 24/2017 διάταξη του Εισαγγελέα Εφετών Θεσσαλονίκης (προηγούμενα ομοίως της επικαλούμενης παραγράφου της υπεξαίρεσης το 2019), και ειδικότερα με την κρίση ότι δεν προκύπτουν σοβαρές και επαρκείς ενδείξεις άσκησης ποινικής δίωξης σε βάρος των εγκαλουμένων για τις πράξεις της απάτης στο δικαστήριο σε βαθμό πλημμελήματος ή κακουργήματος ή ψευδορκίας μάρτυρα και ηθικής αυτουργίας σε ψευδορκία μάρτυρα και όχι προς εκείνη που ανοίχθηκε με την αστική δίκη για την αδικοπραξία της υπεξαίρεσης στην οποία ηττήθηκε αμετακλήτως και τη συναφή ποινική που επακολούθησε και περατώθηκε λόγω παραγραφής, τεθείσα στο αρχείο με εισαγγελική διάταξη. Σε κάθε δε περίπτωση, εάν ήθελε εκτιμηθεί ότι ο αναιρεσείων, υπό την επίκληση ότι “η παύση της ποινικής του δίωξης λόγω παραγραφής ισοδυναμούσε με αθώωση του για την πράξη της υπεξαίρεσης και ως εκ τούτου δέσμευε το Εφετείο που όφειλε να τον αθώσει για τις ενταύθα αποδιδόμενες πράξεις της ψευδούς καταμήνυσης και της συκοφαντικής δυσφήμισης” επιχειρεί, υπό το πρόσχημα της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας, να θεμελιώσει τον ισχυρισμό του στην ύπαρξη δεδουλευμένου [...] τις οποίες ωστόσο δεν επικαλείται, ούτε άλλωστε την αναιρετική για την παραβίασή τους πλημμέλεια (άρθ. 510 παρ. 1 στοιχ. ΣΤ' ΚΠΔ), πρέπει να σημειωθεί ότι οι προϋποθέσεις εφαρμογής αυτών, (πέραν του απαραδέκτου), ουδόλως συντρέχουν, εφόσον δεν υφίσταται ταυτότητα πράξης, υπό την έννοια ότι η ερευνώμενη κατηγορία δεν συγκροτείται εξ αντικειμένου από τα ίδια πραγματικά περιστατικά από τα οποία απαρτίζεται κατά τα ουσιώδη αντικειμενικά στοιχεία της η (προηγούμενη) κατηγορία για την υπεξαίρεση, (ταυτόσημα περιστατικά ή ουσιωδώς όμοια κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ), αφού τα αποτελέσματα των επίμαχων φυσικών πράξεων (της ψευδούς καταμήνυσης και της συκοφαντικής δυσφήμισης) έχουν αυτοτελή υλική υπόσταση κι αποτελούν εξωτερικά το καθένα ίδιο έγκλημα, το οποίο δεν τέθηκε υπό την κρίση του Εισαγγελέα που έπαυσε την ποινική δίωξη για την υπεξαίρεση, όπως ορθά και αιτιολογημένα έκρινε το Εφετείο».

3. Από το σκεπτικό της ανωτέρω αποφάσεως προκύπτει πράγματι ότι το Ακυρωτικό προέβη σε αναλυτική επεξεργασία και αιτιολόγηση του σχετικού αναιρετικού λόγου, εφαρμόζοντας εν πολλοίς τα πορίσματα της νομολογίας του ΕΔΔΑ. Δεδομένης, όμως, της μη αναγνώρισης απόλυτης ταυτότητας πραγματικών περιστατικών ανάμεσα στις δύο δίκες, φρονούμε πως θα έπρεπε να εξεταστεί η ύπαρξη ή μη ενός πιο χαλαρού συνδέσμου ανάμεσα στις δύο διαδικασίες

προκειμένου να εξαχθεί με βεβαιότητα το συμπέρασμα της μη στοιχειοθέτησης οποιασδήποτε παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας. Άλλως, ταυτίζεται ο «σύνδεσμος» που απαιτείται για την ενεργοποίηση του τεκμηρίου αθωότητας με την ταυτότητα των πραγματικών περιστατικών που απαιτούνται για τη διάγνωση του δεδικασμένου. Όμως, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, μπορεί τα πραγματικά περιστατικά των δύο διαδικασιών να μην αποτελούν μεν *idem factum*, αλλά να υφίσταται ακόμη πεδίο για την εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΣΑ.

4. Περαιτέρω, με την υπ' αριθμόν 523/2024 απόφασή του, το Ακυρωτικό απέρριψε τον σχετικό αναιρετικό λόγο καθόσον: «[...] η αμέσως παραπάνω αναφορά “... όσο και ιδιωτικών επιστολών που δήθεν η θανατωθείσα Κ. είχε αποστείλει στον ίδιο, επί μακρό χρονικό διάστημα...”, είναι όλως διηγηματική, χωρίς να προκύπτει ότι η παραγεγραμμένη αυτή πράξη ελήφθη υπόψη και επηρέασε θετικά την περί της ενοχής κρίση του Δικαστηρίου της ουσίας, η οποία κατά τα προαναφερόμενα θεμελιώνεται επαρκώς, μεταξύ άλλων παραδοχών της προσβαλλόμενης απόφασης και στην παραδοχή της για μεθοδευμένη κατάρτιση με ηθικό αυτουργό τον ίδιο σωρείας πλαστών δημόσιων συμβολαιογραφικών εγγράφων. Η προπαρατεθείσα δε διηγηματική αναφορά του Δικαστηρίου της ουσίας ουδόλως αποτελεί παραβίαση του κατοχυρωμένου τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου και ήδη αναιρεσιόντος, παραβίαση του δικαιώματος αυτού σε δίκαιη δίκη ως και μετακύλιση στον κατηγορούμενο του βάρους απόδειξης, όπως ο ίδιος αβάσιμα διατείνεται με τον 7ο αναιρετικό του λόγο (κατά το β' σκέλος αυτού), αφού από το σύνολο των παραδοχών του σκεπτικού της προσβαλλόμενης απόφασης, όπως αυτό συμπληρώνεται από το διατακτικό της, προκύπτει ότι το Δικαστήριο, αξιολογώντας και συνεκτιμώντας ανέλεγκτα το σύνολο του αποδεικτικού υλικού, κατέληξε στην κρίση περί της ενοχής του κατηγορουμένου, με την προεκτεθείσα προσήκουσα αιτιολογική πληρότητα [...]».

5. Από τα ανωτέρω αναφερόμενα στο σκεπτικό της σχολιαζόμενης απόφασης δημιουργείται προβληματισμός αναφορικά με την εφαρμογή των πορισμάτων του ΕΔΔΑ ως προς τις γλωσσικές διατυπώσεις της απόφασης και των συνολικών νοημάτων που απορρέουν από τις εκφράσεις που χρησιμοποιήθηκαν. Και τούτο διότι ναι μεν η διηγηματική αναφορά δεν επαρκεί από μόνη της για να δημιουργήσει μια πεποίθηση περί ενοχής, ωστόσο θα πρέπει κάθε φορά να εξετάζεται το ευρύτερο γλωσσικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και το γενικό νόημα που απορρέει από το σύνολο της διαδικασίας.

7. Ως εκ τούτου, θεωρούμε ότι πράγματι οι σχολιαζόμενες αποφάσεις κινούνται σε πιο σωστή κατεύθυνση αναφορικά με την ενσωμάτωση των πορισμάτων της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τη μετενέργεια του τεκμηρίου αθωότητας σε σχέση με την προηγούμενη νομολογία του Ακυρωτικού. Ωστόσο, υπάρχει ακόμα πεδίο για την πληρέστερη εφαρμογή των ανωτέρω κανόνων και τη βέλτιστη δυνατή προστασία του αθωθέντος.

V. Επιλογικές σκέψεις-συμπεράσματα

1. Καταληκτικά, κρίνεται σκόπιμο να αναδειχθεί το ακόλουθο ζήτημα: σε νομοθετικό επίπεδο, δεν υπάρχει πλαίσιο που να προστατεύει την ίδια την αθώωση. Μολονότι η οδηγία 2016/343 του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου κάνει λόγο για παραβίαση του τεκμηρίου και μέσω δικαστικής απόφασης, η αναφορά αυτή δεν έχει ενσωματωθεί στο ελληνικό κείμενο του νόμου 4596/2019. Το γεγονός αυτό μάλιστα επισημάνθηκε και στην από 03.10.2024 προειδοποιητική επιστολή της Επιτροπής προς την Ελλάδα για την ορθή μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των κανόνων της ΕΕ αναφορικά με το τεκμήριο αθωότητας.²⁷

2. Συγκεκριμένα, με την παρ. 16 του προοιμίου της οδηγίας αναφέρεται ότι: «Το τεκμήριο αθωότητας παραβιάζεται σε περίπτωση που δημόσιες δηλώσεις δημόσιων αρχών ή δικαστικές αποφάσεις, με εξαίρεση τις αποφάσεις περί ενοχής, αναφέρονται στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο ως να είναι ένοχος κατά το χρονικό διάστημα που το πρόσωπο αυτό δεν έχει αποδειχτεί ένοχο κατά τον νόμο». Επιπλέον, στο άρθρο 4 της οδηγίας αναφέρεται ότι: «Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι, όσο δεν έχει αποδειχτεί η ενοχή υπόπτου ή κατηγορουμένου σύμφωνα με τον νόμο, στις δημόσιες δηλώσεις δημόσιων αρχών καθώς και στις δικαστικές αποφάσεις, με εξαίρεση τις αποφάσεις περί της ενοχής, το εν λόγω πρόσωπο δεν αναφέρεται ως ένοχο».

3. Αντίθετα, το άρθρο 7 του ν. 4596/2019 διαλαμβάνει τα ακόλουθα: «Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 105 και 106 του Εισαγωγικού νόμου του Αστικού Κώδικα, προς αποκατάσταση της βλάβης, την οποία υπέστη εξαιτίας της προσβολής του τεκμηρίου αθωότητάς του από δηλώσεις δημόσιων αρχών που έλαβαν χώρα σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας πριν την έκδοση της απόφασης σε πρώτο ή δεύτερο βαθμό (...)». Αλλά και από τις διατυπώσεις της αιτιολογικής έκθεσης δεν προκύπτει βούληση προστασίας του κατηγορουμένου από τις παραβιάσεις που επέρχονται μέσω της φρασεολογίας δικαστικών αποφάσεων, δεδομένου ότι το πεδίο εφαρμογής του νόμου περιορίζεται στο πριν της αθώωσης στάδιο, καθώς «μετά από αυτό δεν υπάρχει ύποπτος η κατηγορούμενος αλλά αθωωθείς οπότε και το τεκμήριο αθωότητας μετενεργεί και ο απαλλαγείς προστατεύεται με βάση τις σχετικές αστικές και ποινικές διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας και της τιμής, αντίστοιχα».²⁸

27. Ορ. σχετικά τη Δέσμη παραβάσεων Οκτωβρίου: κυριότερες αποφάσεις - Ευρωπαϊκή Επιτροπή, https://greece.representation.ec.europa.eu/news/desmi-parabaseon-oktobrioy-kyrioteres-apofaseis-2024-10-03_el, με την οποία εστάλη προειδοποιητική επιστολή στην Ελλάδα επειδή δεν μετέφερε ορθά στο εθνικό δίκαιο την οδηγία για την ενίσχυση του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας (οδηγία 2016/343). Ειδικότερα, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι τα μέτρα που κοινοποίησαν η Ελλάδα και το Λουξεμβούργο δεν μεταφέρουν ορθά στο εθνικό δίκαιο τις διατάξεις της οδηγίας σχετικά με τις δημόσιες αναφορές στην ενοχή προσώπου και τις ερήμην δίκες.

28. Ορ. σχετικά σ. 7 της αιτιολογικής έκθεσης του νόμου 4596/2019.

4. Τούτη η προσέγγιση του νομοθέτη, όμως, θα μπορούσε ενδεχομένως να ισχυριστεί κανείς ότι είναι δυσανάλογη για τον αθωωθέντα κατηγορούμενο, δεδομένου ότι με τις ανωτέρω διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας και της τιμής τίθενται πρόσθετες προϋποθέσεις για κατάφαση του παρανόμου και της υπαιτιότητας κατά το αστικό δίκαιο. Η θεμελίωση, δηλαδή, του παρανόμου στις εν λόγω περιπτώσεις συνίσταται σε μια άλλη αξιόποινη πράξη, η διάγνωση της οποίας θέτει πλείονα εμπόδια στην προστασία του δικαιώματος του αθωωθέντος. Απεναντίας, στο προ της αθώωσης στάδιο, το παράνομο της συμπεριφοράς για τη θεμελίωση της βλάβης συνίσταται στην προσβολή του τεκμηρίου και μόνον.

5. Παρουσιάζει, επομένως, ενδιαφέρον ο τρόπος με τον οποίο θα απαντηθεί το ανωτέρω ζήτημα και θα αντιμετωπιστούν οι ελλείψεις που επισημάνθηκαν από την Επιτροπή με τις αντίστοιχες παρεμβάσεις σε νομοθετικό επίπεδο. Σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από τον νομοθετικό και δικονομικό τρόπο με τον οποίο θα επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή προστασία του αθωωθέντος κρίνεται σημαντικό να εδραιωθεί στην πεποίθηση των παραγόντων της δίκης πρωτίστως, αλλά και ευρύτερα των φορέων εξουσίας, η ανάγκη για σεβασμό και διαφύλαξη της αθώωσης. Η τυποποίηση του φαινομένου σε νομοθετήματα είναι αναγκαία. Ένα νομοθέτημα, άλλωστε, αποτελεί πλην άλλων και παιδευτικό εργαλείο, αλλά όχι επαρκή συνθήκη για την βελτίωση της αντιμετώπισης του ζητήματος. Ο ειλικρινής σεβασμός του τεκμηρίου αθωότητας αποτυπώνει μια ευρύτερη νομική και κοινωνική κουλτούρα, τον αυθόρμητο τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει κανείς το ζήτημα. Ίσως, λοιπόν, όταν κανείς μιλά για τεκμήριο αθωότητας, να μην αναφέρεται τελικά ούτε σε δικαίωμα ούτε σε εγγύηση ούτε σε τεκμήριο, αλλά σε ένα είδος *savoir-juger*, σε έναν «ενδείκτη» της νομικής μας παιδείας.²⁹

---

29. Την έκφραση χρησιμοποιεί ο Κ. Κώτσος σε *Αθωωτική Απόφαση – Αιτιολογία – Αυτοτελείς Ισχυρισμοί. In dubio pro reo ή τεκμαιρόμενη αθωότητα*, ΠΧ 2023, σ. 84, επεξηγώντας ότι πρόκειται για νομική διάταξη με συμβολική σημασία, παρά για δογματικοποιημένο κανόνα δικαίου με σαφές περιεχόμενο, κριτήρια ορθής εφαρμογής και κατευθυντήριες γραμμές.